

สรุปกิจกรรมมอแกนเรียนรู้ดูงานครั้งที่ 4

ระหว่างวันที่ 11-13 มีนาคม 2555

โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำโดย ดร.นฤมล อรุโณทัย และทีมงาน ได้แก่ พลาเดช ณ ป้อมเพชร กิ่งแก้ว บัวเพชร และอุษา โคตรศรีเพชร โดยการสนับสนุนของสำนักงานบริหารโครงการการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองทางทะเลอันดามัน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (โครงการ SAMPAN) ร่วมจัดกิจกรรมมอแกนเรียนรู้ดูงาน ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 11-13 มีนาคม พ.ศ. 2555 ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา ชุมชนบ้านไร่ใน อุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง และชุมชนทุ่งดาบ จังหวัดพังงา มีตัวแทนผู้ใหญ่และเยาวชนมอแกนจากอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ร่วมกิจกรรมนี้ประมาณ 16 คน

วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้กลุ่มตัวแทนผู้ใหญ่และเยาวชนมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ได้ศึกษาเรียนรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศทางทะเลและป่าไม้ ส่งเสริมให้ตัวแทนมอแกนเกิดประสบการณ์ สามารถวิเคราะห์ ถ่ายทอดประสบการณ์ให้สมาชิกคนอื่นๆ รับทราบและหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมอแกนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่า รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งเป็นการค้นหากิจกรรมหนุนเสริมงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน ค้นหาอาชีพทางเลือกตามความถนัดและเชี่ยวชาญ และเพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นๆ

● วันอาทิตย์ที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2555

กิจกรรมส่วนนี้จัดขึ้นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา เพื่อสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า การทำงานเป็นกลุ่ม การรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วมและเสริมกิจกรรมสันตนาการ

กิจกรรมมอแกนเรียนรู้ดูงาน เริ่มต้นด้วยการ**ปฐมนิเทศกลุ่ม** ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา ในเวลา 08.00 น. ของวันอาทิตย์ที่ 11 มีนาคม 2555 โดยเริ่มต้นจากการฉายสารคดีเกี่ยวกับชาวเล ประเทศฟิลิปปินส์ ประมาณ 10 นาที เพื่อให้ตัวแทนชาวเลมอแกนได้รู้จักชุมชนชาวเลในสังคมอื่น เรื่องราวของชาวเลในสารคดีนั้นสะท้อนภาพวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับท้องทะเล ทั้งด้านการประกอบอาชีพประมงเพื่อยังชีพ การสร้างบ้านเรือน การใช้เรือก่าบางในการทำมาหากิน และการเดินทางเหมือนกับชาวเลมอแกนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จากนั้น ดร.นฤมล อรุโณทัย ได้นำกลุ่มมอแกนร่วมกิจกรรมแรก คือ **การแนะนำเพื่อนข้างเคียง** ให้ได้รู้จัก โดยให้มอแกนนั่งเป็นวงกลมและแนะนำเพื่อนข้างๆ (แนะนำชื่อ / ครอบครัว/ มาจากไหน/ ทำอะไรบ้าง/

จุดเด่นที่อยากให้สมาชิกคนอื่นได้รู้จัก ฯลฯ) กิจกรรมนี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้กับทุกคนในกลุ่ม แสดงถึงความผูกพัน ความเอาใจใส่ต่อเพื่อนบ้านข้างเคียง เพราะแต่ละคนนั้นล้วนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน รู้จักกันดีอยู่แล้ว ผลจากกิจกรรม พบว่า มอแกนต่างสนุกสนานกับการได้บอกเล่าเรื่องราวของเพื่อนข้างๆ แม้จะแสดงอาการเขินอายบ้าง เล่าผิดเล่าถูกบ้าง แต่ก็สร้างเสียงหัวเราะและรอยยิ้มให้กับมอแกนเป็นอย่างมาก สร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่นในหมู่บ้านพ้องเดียวกันเป็นอย่างดี

ต่อจากนั้น กิ่งแก้ว บัวเพชร นำเล่นเกมใบ้คำ โดยให้มอแกนนั่งจับคู่กัน ให้คนหนึ่งเป็นคนจับสลากคำพร้อมทำท่าทางประกอบคำ เพื่อให้อีกฝ่ายเป็นคนทายว่าเพื่อนใบ้คำอะไร โดยห้ามพูดถึงสิ่งที่เขียนไว้ในสลาก เพียงทำท่าทางประกอบและบอกใบ้พูดถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำในสลากได้เท่านั้น พบว่า มอแกนหลายคู่ใช้เวลาทายคำใบ้ไม่นาน เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับสิ่งที่ใบ้อยู่แล้ว จึงสามารถทำท่าทางหรืออธิบายเป็นแนวทางให้เพื่อนทายคำได้ เช่น ดอกไม้ (บุงะ) หอย (เอี้ยก) ปลิงทะเล (ก่าจี้) เต่า (ก่าละห์) เป็นต้น ขณะที่อีกหลายคู่ต้องพยายามทำท่าทางและทายคำอยู่นาน เนื่องจากได้คำที่ยากต่อการใบ้ เช่น พะยูน (ดูยุง) ทะเล (โคล่ง) ปลาไหล (ยะลาน) ต้นไม้ (โปกาน) จากนั้นเป็นการเล่นเกมพรายกระซิบ ด้วยการแบ่งกลุ่มมอแกนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีสมาชิก ได้แก่ นิด กอญอ มะเงี้ยว ชุ้น จ้าว

กลุ่มที่ 2 มีสมาชิก ได้แก่ จุริย์ ซาลิก้า เหมียะง่ กอปัง มอกี

กลุ่มที่ 3 มีสมาชิก ได้แก่ ย่าแลง เตน่อ แคนะ ยามู กาล้า ดูนุ่น

อุษา โคตรศรีเพชร จุริย์ กล้าทะเล และ ดร.นฤมล อรุโณทัยเป็นคนนำเล่นเกม วิธีการ คือ ผู้นำเกมแต่ละกลุ่มทำการส่งข่าวสารเป็นภาษาไทยและภาษามอแกนผ่านผู้รับสารคนแรก แล้วให้ผู้รับสารนั้นส่งข่าวสารต่อเพื่อนๆ จนครบจำนวนคนในทีม ให้คนสุดท้ายเป็นคนบอกว่าเพื่อนๆ ส่งข่าวสารอะไรมาบ้าง ซึ่งต้องเป็นข่าวสารที่ครบถ้วนทั้งประโยค ได้ใจความสำคัญเหมือนที่ผู้ส่งสารคนแรกรับข่าวสารจากผู้นำเกม

สิ่งที่ได้จากการร่วมเล่นเกมทั้งสองข้างต้น เป็นการฝึกลักษณะของการสื่อสาร-การรับส่งข่าวสาร โดยผู้รับสารในแต่ละเกมมีจำนวนแตกต่างกัน เกมใบ้คำ มีผู้ส่งสารและผู้รับสารเพียงคนเดียว (1-1) เป็นการสื่อสารทางตรงที่ผู้ส่งและผู้รับสามารถรับข่าวสารได้ใจความมากกว่า แม้ว่าจะใช้ลักษณะของการใบ้คำเพื่อให้เสียงทายคำตอบก็ตาม ขณะที่เกมพรายกระซิบ เป็นเกมที่มีผู้ส่งสารเพียงคนเดียว แต่ผู้รับสารมีจำนวนมากถึง 5 คน (1-5) ซึ่งกว่าข่าวสารจะมาถึงคนรับสารคนสุดท้ายนั้น ผ่านการดัดแปลงและตัดตอนของข้อมูลข่าวสารมาจนสาระสำคัญของเนื้อหาข่าวสารและความหมายแตกต่างจากข่าวสารที่ผู้ส่งสารบอกแก่ผู้รับสารคนแรกทุกกลุ่ม โดยข่าวสารของบางกลุ่มยังคงรักษาใจความสำคัญได้ แม้จะไม่ครบถ้วนทุกข้อความ ขณะที่ข่าวสารบางกลุ่มถูกตัดทอนใจความสำคัญ ข้อมูลไม่ครบถ้วนและเปลี่ยนแปลงข่าวสารจนไม่สามารถจับใจความสำคัญได้ โดยเฉพาะการส่งและรับข่าวสารภาษาไทย เพราะมอแกนไม่มีความถนัดในการพูดสื่อสารภาษาไทยมากนัก เนื่องจากบางคนไม่ได้เรียนหนังสือ บางคนได้เรียนหนังสือมาเล็กน้อย การรับสารและทำความเข้าใจกับข้อมูลจึงมีน้อย ขณะที่การรับ-ส่งข่าวสารด้วยภาษามอแกนจะสามารถสื่อสารและทำความเข้าใจได้ง่ายกว่าในการสื่อสารระหว่างมอแกนด้วยกันเอง สะท้อนให้เห็นถึงการรับ-ส่งข่าวสารในหมู่บ้านมอแกนด้วย ว่าต้องมีการค้นหาต้นสายปลายทางก่อนรับข่าวสารและส่งสารต่อ หากเพียงรับฟังต่อๆ กันมาเพียงอย่างเดียวโดยไม่แน่ใจในข้อมูลข่าวสาร อาจได้รับข้อมูลที่ผิดพลาดและนำมาซึ่งความขัดแย้ง ความไม่พอใจ ปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง โกรธเคืองกันได้

กิจกรรมสันทนากการหลังจากผ่านกิจกรรมเกม คือ **กิจกรรมการวาดรูป**ตามรูปตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม โดยแบ่งสมาชิกเป็น 3 กลุ่ม ให้สมาชิกทุกคนในแต่ละกลุ่มดูรูปตัวอย่างพร้อมกัน และพยายามช่วยกันวาดรูปนั้นให้เหมือนรูปตัวอย่างมากที่สุด โดยสมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการวาดรูปตามเวลาที่กำหนด กลุ่มแรกได้รับรูปตัวอย่างเป็นรูปเรือ กลุ่มที่สองเป็นรูปเต่า กลุ่มที่สามเป็นรูปเตงโม สมาชิกในกลุ่มทั้ง 3 กลุ่มต่างช่วยกันวาดรูปตามโจทย์กลุ่มตัวเองอย่างสุดความสามารถ ผลสรุป คือ กลุ่มที่วาดรูปเตงโม สามารถถ่ายทอดและวาดรูปออกมาได้ใกล้เคียงรูปตัวอย่างมากที่สุด ขณะที่กลุ่มที่วาดรูปเต่าวาดรูปได้เร็วที่สุดเสร็จเป็นกลุ่มแรก กลุ่มวาดรูปเรือวาดรูปเสร็จเป็นกลุ่มสุดท้ายแต่สามารถเก็บรายละเอียดรูปได้มากที่สุด กิจกรรมนี้แสดงออกถึงความ

สามัคคี ร่วมมือร่วมใจของทุกคนในกลุ่มเพื่อช่วยกันรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ แม้จะเจอปัญหาอุปสรรคระหว่างการทำงานเป็นทีมบ้าง แต่ผลจากการระดมความร่วมมือร่วมใจ ทำให้งานทุกอย่างสำเร็จลุล่วงไปได้ แม้จะต้องอาศัยระยะเวลาไม่น้อยต่างกันก็ตาม ทั้งนี้กิจกรรมการวาดรูปยังสื่อให้เห็นถึงความกล้าแสดงออกของแต่ละคน ความถนัด เชี่ยวชาญในแต่ละคนที่แตกต่างกันด้วย

จากนั้น เวลาประมาณ 09.45 น. ทีมวิทยากรจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา นำโดยคุณทัศนจาวันดี (พิลิน) ได้แนะนำพื้นที่และหน้าที่การทำงานของเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคา จากนั้น คุณนุกุล ทองสุข วิทยากรกิจกรรม ได้เล่าถึงความเป็นมาของการจัดกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ดูงาน ที่ทีมงานโครงการนำร่องอันดามัน ได้มีการติดต่อประสานงานพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมเรียนรู้ให้กับกลุ่มตัวแทนมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ประเด็นที่คุณนุกุลให้ความสำคัญ อยากให้มอแกนในพื้นที่อนุรักษ์ได้รับรู้และเข้าใจถึงพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครอง หน้าที่หลักของพื้นที่ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นหลัก การไม่อนุญาตให้เลี้ยงสัตว์ ข้อห้ามในการส่งเสียงอีกที่ก็กรีกโครม ข้อห้ามในการดื่มสุราในพื้นที่อนุรักษ์ และการขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อทำกิจกรรม ต้องทำตามข้อกำหนดกฎหมายของทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต้องมีการทำหนังสือขอเข้าพื้นที่อย่างเป็นทางการ รวมถึงข้อปฏิบัติร่วมกันในการออกไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่อื่นๆ ในวันถัดไปจากนี้ เพื่อให้กลุ่มตัวแทนมอแกนได้พยายามร่วมกันแสวงหาแนวทางในการทำงาน นำประสบการณ์ที่ได้พบเจอเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคานี้ เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะนก ประกอบด้วยพื้นที่พักเรือนนอน ห้องจัดกิจกรรม และพื้นที่โรงครัว ซึ่งเป็นห้องที่ติดกระจกทำให้มีนกจำนวนมากบินมาชน จึงต้องมีการติดรูปนกไว้ที่กระจกทุกบานเพื่อห้องกันไม่ให้ชนได้รับอันตราย รวมถึงข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันภายในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคาในช่วงระยะเวลาที่ร่วมกิจกรรมค่ายศึกษาดูงานนี้ เช่น การเดินเล่นในช่วงกลางคืนในพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีแสงสว่าง เพราะอาจได้รับอันตรายจากสัตว์ที่ออกหากินกลางคืน ข้อปฏิบัติในการทิ้งขยะ เศษอาหาร ก้นบุหรี่ -ยาสูบ การทิ้งขยะพลาสติกซึ่งมีสารเคมีเป็นส่วนประกอบของถุง ขวด ที่ส่งผลกระทบต่อวงจรชีวิตของสัตว์ป่า การซักและตากเสื้อผ้า การดูแลตนเองเวลา

เจ็บป่วย ฯลฯ และมอแกนได้ร่วมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นและซักถามวิทยากรในประเด็นที่อยากรู้และสงสัย เช่น เรื่องเสือ ได้ข้อมูลว่าเสือในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่พบ เป็นเสือดาวขนาดเล็ก เป็นสัตว์ป่าที่ไม่ทำร้ายคน แต่การต่อสู้นั้นเป็นการป้องกันตนเองจากสิ่งที่เข้ามาใกล้ตัว เรื่องนกเงือก เรื่องช้าง---การปกป้องดูแลลูกอ่อนของช้าง ช่วยกันเลี้ยงดูลูกหลานช้างในฝูง มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสังคมช้างที่มีลักษณะคล้ายการดูแลเลี้ยงดูลูกของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นวัฏจักรทางธรรมชาติ **“ต้องเข้าใจธรรมชาติ ธรรมชาติจึงจะเข้าใจเรา”** ต้องเรียนรู้และอยู่ร่วมกัน เอื้อเฟื้อ การอยู่ด้วยกันด้วยความเข้าใจ

เวลา 10.30 น. คุณชำนาญ ประธานกลุ่มเพลินไพรศรีนาคา แนะนำตัวเองและการผันตัวเองจากงานราชการเข้าสู่การทำงานเพื่อชุมชนในพื้นที่ที่มีปัญหาในการจัดการตนเอง เริ่มต้นจัดการปัญหาด้วยตนเอง การร่วมมือของคนทุกคนในพื้นที่นั้น ช่วยกันคิดและหาแนวทางแก้ไข คุณชำนาญมีคำแนะนำให้กับมอแกนเกี่ยวกับการเรียนรู้ในงานในชุมชน “ให้พยายามซักถามในสิ่งที่อยากรู้ เพื่อสร้างโอกาสให้กับตนเองได้เปิดโลกทัศน์และมีประสบการณ์ใหม่ๆ เพราะทุกคนในผืนแผ่นดินนี้มีสิทธิเท่าเทียมกัน ต้องพยายามสร้างโอกาสให้ตนเองได้เรียนรู้อย่างเต็มที่จากคนที่เคยประสบปัญหา ได้ลองปฏิบัติและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองมาแล้ว” จนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ พร้อมทั้งให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์เรื่องการอยู่ในชุมชน การอยู่ใน

ชุมชนจะอยู่แบบตัวใครตัวมัน บ้านใครบ้านมันไม่ได้ ต้องช่วยเหลือกัน ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนตนเองให้มีคุณภาพที่ดีต่อไป จากนั้นเป็นการทำกิจกรรมสันตนาการจากคุณหนูต่อ โดยการปรบมือเข้าจังหวะเพื่อสร้างความพร้อมเพรียงของกลุ่มและเป็นการฝึกสมาธิให้จดจ่ออยู่กับกิจกรรม และแยกย้ายพักผ่อนตามอัธยาศัย เพื่อเตรียมประกอบอาหารกลางวันและรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันก่อนเข้าสู่กิจกรรมในช่วงบ่าย

กิจกรรมในช่วงบ่าย เริ่มประมาณ 14.00 น. บริเวณพื้นที่กางเต็นท์ริมลำธารของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อผ่อนคลายอิริยาบถของตัวแทนมอแกนจากสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว เริ่มกิจกรรมเกมนันทนาการ โดยมีคุณหนูเป็นวิทยากรและผู้นำกิจกรรมร่วมกับคุณสิน ในเกมเชือกมนุษย์ โดยมีการแจกอุปกรณ์เป็นเชือก 2 เส้น ให้สมาชิกจับคู่กัน นำเชือกเส้นแรกผูกข้อมือของเพื่อนทั้งสองข้าง ส่วนเชือกอีกเส้นนำมาไขว้ไว้กับเชือกเส้นแรก และผูกข้อมือทั้งสองข้างของอีกคน จากนั้นให้แต่ละคู่พยายามหาวิธีคลายเชือกสองเส้นให้เป็นอิสระต่อกัน โดยที่ข้อมือของทั้งสองคนยังคงมีเชือกผูกติดอยู่ มอแกนแต่ละคู่พยายามช่วยกันแก้เชือกด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไป บ้างก็ให้เพื่อนลอดข้ามใต้เชือกของตัวเอง บ้างก็สอดเชือกไปยังมือของอีกคน แต่ก็ไม่มีคู่ไหนสามารถแก้เชือกที่ไขว้ให้เป็นอิสระได้ วิทยากรได้มีการแนะนำ ไปและอธิบายเพิ่มเติมให้ลองคิดถึงเรื่อง “ต้นเหตุของปัญหาอยู่ที่ไหน ปัญหาอยู่ที่ข้อมือ ต้องพยายามแก้ปัญหให้ได้” มีคู่มอแกน จ้าว-ดุนุ่น ที่พยายามคิดและแก้เชือกได้สำเร็จตามที่วิทยากรแนะนำ จากนั้นจึงมีคู่ของมะเงี้ยว-เหม๊ะเยงะ จุริย์-มอเกี๊ กอญ่อ-นิด ที่สามารถแก้ปัญหามือเชือกได้สำเร็จ ขณะที่คู่อื่นๆ พยายามหลายครั้งก็ยังไม่สำเร็จ ท้ายสุดวิทยากรได้เฉลยวิธีการและให้ข้อสรุปเรื่องนี้ “ต้องมองถึงจุดเริ่มต้นของปัญหา คนส่วนใหญ่มักแก้ปัญหที่ปลายเหตุ” ซึ่งการแก้ปัญหามือต้องพยายามแก้ไขที่ต้นเหตุก่อน ทดลองแก้ เรียนรู้และหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมจนสำเร็จแม้ต้องอาศัยระยะเวลาหรือน้อยก็ตาม

จากนั้นเวลาประมาณ 14.30-14.55 น. แบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม ทำกิจกรรมหาของที่ถูกลบชื่อ สมาชิกแต่ละกลุ่มนำสิ่งของที่มืออยู่มาคนละ 1 ชิ้น จากนั้นให้นำไปซ่อนในอาณาบริเวณพื้นที่ที่กำหนด โดยไม่ให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนรู้ว่าซ่อนของไว้ที่ไหน แล้วจึงมานั่งประจำกลุ่มและจับมือเป็นวงกลมแล้วเริ่มเดินหาของที่เพื่อนแต่ละคนซ่อนไว้ในที่ต่างๆ (เดินจับมือกันไปเป็นวงกลมโดยไม่ให้มือหลุดออกจากกัน ยกเว้นช่วงหยีบของ) ไม่สามารถพูดบอกแต่ให้ใช้การโบก ใช้ลักษณะท่าทาง ช่วยกันพาไปค้นหาสิ่งของพร้อมๆ กันจนถึงสิ่งของครบตามจำนวนสมาชิก ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ 1 สามารถหาสิ่งของได้ครบเป็นกลุ่มแรก ตามด้วยกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 แต่กลุ่มที่ 3 ไม่สามารถหาของได้ครบตามจำนวนสมาชิก หาได้เพียง 4 ชิ้น จากสมาชิกทั้งหมด 6 คน ต่อจากนั้นเป็นกิจกรรมนันทนาการ ร้องเพลงประกอบท่าทางและพักผ่อนตามอัธยาศัย

ช่วงเวลา 15.10-15.30 น. กิจกรรมสนทนาการชวนคิด ชวนแก้ปัญหาด้วยแมงมุมเชือก กิจกรรมนี้ให้แต่ละทีมช่วยกันจับเชือกที่ถูกผูกโยงเรียงร้อยเป็นใยแมงมุม แต่มีห่วงตรงกลางเชือกที่สามารถให้คล้องขวดต่างๆ ได้ให้สมาชิกกลุ่มแต่ละทีมช่วยกันบังคับ ดึง-ผ่อนเชือกเพื่อยุบและวางขวดตามแท่นฐานที่กำหนด โดยไม่ให้ขวดที่วางและฐานล้ม จากนั้นเมื่อวางขวดครบจำนวนแล้วให้นำขวดแต่ละขวดกลับไปวางยังที่เดิมนั้นๆ กิจกรรมนี้ช่วยให้มองเห็นการเรียนรู้ถึงความสามัคคี ความพร้อมเพรียงของสมาชิกในกลุ่มในการช่วยกันบังคับทิศทางของเชือก การดึงและปล่อยเชือกเป็นจังหวะ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการคิดร่วม วางแผนร่วม ตัดสินใจร่วมในการแก้ไขปัญหา รวมถึงฝึกการสังเกตและฝึกการจดจำของแต่ละคน ผลของกิจกรรมปรากฏว่า กลุ่มที่ 2 เริ่มกิจกรรมนี้เป็นกลุ่มแรก สามารถทำภารกิจสำเร็จลุล่วง ด้วยเวลา 4 นาที ขณะที่กลุ่มที่ 1 ใช้เวลาทำภารกิจ 5 นาที แต่มีข้อผิดพลาดเนื่องจากช่วงนำขวดกลับไปวางที่เดิม ขวดและฐานใหญ่ล้ม ทำให้ใช้เวลามากกว่ากลุ่มอื่น และกลุ่มที่ 3 ใช้เวลาน้อยที่สุดเพียง 3 นาที กลุ่มได้มีการวางแผนเรื่องการยิบขวดใหญ่มาวางที่ฐานหลังสุด ขณะที่กลุ่มอื่นๆ มักยิบขวดใหญ่มาวางเป็นขวดแรกๆ วิทยากรอธิบายสรุปจากกิจกรรมนี้ สอนให้รู้จักวิธีการทำงานเป็นทีม “คนมากย่อมมีปัญหามาก แต่ก็ต้องช่วยกันแก้ เมื่อล้มหรือผิดพลาดก็ต้องช่วยกันประคับประคองให้โอกาสเริ่มใหม่ โดยการดูจากความผิดพลาดของผู้อื่นแล้วเก็บมาเป็นประสบการณ์ของตนเอง พัฒนาตนเองต่อไป ปัญหาทุกอย่างเมื่อเกิดขึ้นต้องมีการถกเถียง พูดคุยกัน เพื่อให้สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้” ซึ่งถือเป็นข้อคิดที่ดีในการทำงานร่วมกับคนกลุ่มใหญ่หรือคนจำนวนมาก

หลังจากใช้เวลาทำกิจกรรมที่สร้างความผ่อนคลายมาเป็นระยะเวลาพอสมควร เวลาประมาณ 15.45-16.20 น. ทางวิทยากรได้เปิดสารคดีสัตว์ป่า ความเปลี่ยนแปลงของสัตว์ป่าในต่างประเทศให้ตัวแทนมอแกนชม เพื่อเป็นการผ่อนคลายและเรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์ต่างๆ ที่อาศัยในป่าว่ามีการใช้ชีวิตอย่างไรท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำลำธาร สภาพภูมิอากาศ ความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เป็นต้น

ภายหลังการร่วมกันทำอาหารเย็นและรับประทานอาหารแล้ว ประมาณ 18.30 น. ดร.นฤมล อรุโณทัย นำตัวแทนมอแกนร่วมประเมินผลการทำกิจกรรมตลอดตั้งแต่ช่วงเช้าถึงเย็น และมีการแบ่งกลุ่มสมาชิกใหม่ พร้อมภารกิจต่างๆ ได้แก่

1.การตั้งชื่อกลุ่ม	กลุ่มนุงะ (ดอกไม้) จ้าว ชู้น มะเจียว กอญ่อ นิด	กลุ่มกอดาง(กุ่ม) ชาลิกำ เต่นอ มอกี กอปัง เหมียะเง่ ดูน่ง	กลุ่มมามั่ง (ปลามง) ยามู แคนะ กาล้า จูรี่ ย่าแลง
2.กิจกรรมอะไรที่ชอบ ที่สุดได้เรียนรู้ อะไรจากกิจกรรม	เกมเชือก ได้เรียนรู้ถึงการแก้ปัญหา การรวมกลุ่ม มีน้ำใจ	เกมซ่อนซอง ได้เรียนรู้การทำงานเป็น กลุ่ม ความสนุกสนาน	เกมแมงมุม ได้เรียนรู้เรื่อง ความ สามัคคี การสังเกต การ จดจำ
3.คนดีศรีมอแกนวันนี้ความมีน้ำใจ / ช่วยงานเพื่อน ๆ การเป็นผู้นำ/กล้า แสดงออก	กอญ่อมีน้ำใจ/ช่วยงานเพื่อน จูรี่มีความเป็นผู้นำ/กล้า แสดงออก	กอปังมีน้ำใจ เหมียะเง่ มีความเป็น ผู้นำ/กล้าแสดงออก	ย่าแลงมีน้ำใจ มะเจียวและชาลิกำมี ความเป็นผู้นำ กล้า

			แสดงออก
4.ดูงานพຼ່ງນີ້..... อยากดูอะไร/เรียนรู้ อะไร	อยากเห็นวิธีการสานกระปุก อยากรู้เรื่องการทำงาน	อยากดูชายหาด อยากเยี่ยมชมหมู่บ้าน	อยากเรียนรู้เรื่องอาชีพ สหกรณ์ การตั้งกลุ่ม การ จักสาน
5.ปัญหาใหญ่ใน หมู่บ้านมอแกน ปัญหาหนักที่สุด รองลงมา..... อันดับสาม	ปัญหาเหล่า ไฟ ขยะ	ปัญหาขยะสด (ข้าว กระป๋อง) ปัญหาผู้หญิงเล่นไฟ ปัญหาคนกินเหล้า	ปัญหาการไม่มีอาชีพ ขาดความสามัคคี เจ็บไข้ไม่สบาย

จากนั้นประมาณ 19.10-20.30 น. ทีมวิทยากร คุณสินนำกิจกรรมสนทนากลุ่ม การทำท่าทางประกอบเพลง คุณนุญถ นำกิจกรรมทดสอบความจำ ความไวโดยใช้มือประกอบท่าทางแสดงขนาดใหญ่และเล็ก (ปลา = เอากาน ปลาตัวใหญ่ = เอากานด๊ะ ปลาตัวเล็ก = เอากานเนะ) เพลงนกนางนวล และต่อดด้วยเกมสร้างหอคอยที่ใช้หนังสือพิมพ์ 1 คู่ เชือก 1 เส้น ปากกาพ่นเทปขาวเป็นอุปกรณ์ ให้แต่ละกลุ่มใช้อุปกรณ์ทั้งหมดนี้ สร้างหอคอยให้สูงที่สุดโดยวิธีการใดก็ได้ และหอคอยต้องมีความแข็งแรงไม่ล้มง่าย มอแกนแต่ละกลุ่มมีการพูดคุยสื่อสารและช่วยกันคิดวิธีการสร้างหอคอย บางกลุ่มทดลองวาดรูปแบบก่อน ขณะที่บางกลุ่มแบ่งส่วนของเชือกและกระดาษกาวมายึดติดกับกระดาษ จากนั้นแต่ละกลุ่มมีการม้วนกระดาษในลักษณะทรงสูงพร้อมการทดสอบความแข็งแรงหลายต่อหลายครั้ง

ภายหลังจากกรรมการตรวจรับงาน พบว่า กลุ่มมาฆังสร้างหอคอยได้สูงที่สุด กลุ่มบุงะสร้างหอคอยสูงรองลงมาและกลุ่มกอดางสร้างหอคอยสูงเป็นลำดับสุดท้าย ส่วนผลการประเมินความแข็งแรง พบว่า กลุ่มกอดางไม่สามารถต้านทานกระแสมได้ กลุ่มมาฆังยังคงทนกระแสมอยู่ได้ถึงรอบสุดท้าย และกลุ่มบุงะทนต่อกระแสมได้เป็นอันดับสองรองจากกลุ่มมาฆัง ผลจากกิจกรรมนี้ แสดงให้เห็นถึงความพยายาม ร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในแต่ละคนในกลุ่มในการช่วยเหลือกันวางแผน คิด และลงมือทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ เรียนรู้ลองผิดลองถูกและปรับปรุงแก้ไขจนประสบผลสำเร็จ ข้อคิดจากวิทยากรให้คำเปรียบเทียบของหอคอยนี้กับโครงสร้างของครอบครัวที่มั่นคงแข็งแรง การพูดคุยปรึกษาหารือกันภายในครอบครัว การวางแผนชีวิตและแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตครอบครัวต้องอาศัยระยะเวลา ไม่สามารถสร้างได้ด้วยระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น

หลังจากนั้น คุณนุกุล ได้ให้ความรู้โดยหยิบยกภาพตัวอย่างนกเงือก ว่าเป็น “ราชินีแห่งผืนป่า” ในประเทศไทยมีนกเงือก 13 ชนิด จังหวัดระนองมีนกเงือกมากที่สุด นกเงือกเป็นนกขนาดใหญ่ วัดจากปีกกว้างประมาณ 2 เมตร พร้อมอธิบายพฤติกรรมวิถีชีวิต ของนกเงือกที่จะมีคู่เพียงตัวเดียว ไม่ทิ้งครอบครัว ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย อีกฝ่ายจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ ไม่หาคู่ใหม่ “นกเงือกรักเดียวใจเดียวอยู่ด้วยกันตลอดชีวิตจนกว่าจะตายจากกัน” อีกทั้งยังเป็นสุดยอดแม่ผู้ดูแลลูก จะฝังตัวอยู่ในโพรงรังประมาณ 4 เดือน (120 วัน) ส่วนตัวผู้ซึ่งเป็นพ่อจะเป็นผู้หาอาหารมาให้ตัวแม่ หากตัวพ่อไม่มีชีวิตหรือทิ้งรังไป แม่ก็ไม่สามารถมีชีวิตหรือบินออกจากโพรงรังได้ เพราะได้ทำการสลัดขนที่บินเมื่อมีลูกหมดแล้ว จนไม่สามารถบินได้ แต่จะบินได้อีกครั้งเมื่อลูกเติบโต หากหาโพรงรังไม่ได้ก็จะไม่ใช่อีกเลย นกเงือกจะเลือกทำรังจากโพรงธรรมชาติเท่านั้น เช่น โพรงที่เกิดจากหมิทำรัง แล้วใช้ดินและขี้ซึ่งมีลักษณะเหนียวปิดปากโพรงเพื่อพรางศัตรูจากกระรอกและสัตว์ต่างๆ เมื่อลูกเริ่มเติบโต ตัวแม่ก็จะเจาะปากโพรงรัง ตัวที่ออกมาจากโพรงครั้งแรกคือ ตัวลูก ตัวแม่จะระวังในโพรง ส่วนพ่อจะบินวนระวังเหยี่ยวที่จะมาโฉบกินลูก ตัวพ่อจะใช้จอยปากกระตุ้นลูกให้ค่อยๆ ออกมาจากโพรง จะออกมาช่วงพลบค่ำที่นกอื่นๆ กลับรังหมดแล้ว ช่วงดูแลลูกตัวพ่อจะผอมมาก เพราะต้องหาให้ตัวเมียและลูกก่อน ต้องบินในระยะทางที่ยาวไกลหากบริเวณนั้นไม่ค่อยมีอาหาร การสังเกตเพศผู้-เพศเมีย นกตัวเมียมีขอบตาสีขาว นกตัวผู้

มีขอบตาสีแดง ถ้านกโตเต็มวัยจะมีโหนกสีชมพูเข้ม และฝากเรื่องการอนุรักษ์สัตว์ป่ากับกลุ่มมอแกนหมู่บ้านเกาะสุรินทร์ให้ช่วยกันดูแลรักษา พร้อมการนัดหมายการเดินทางไปร่วมกิจกรรมเรียนรู้กับชุมชนบ้านไร่โน เพื่อนำไปปรับใช้กับในหมู่บ้านมอแกน สิ้นสุดกิจกรรมประมาณ 20.30 น.

- วันจันทร์ที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2555

กิจกรรมส่วนนี้เป็นการเรียนรู้ดูงาน เพื่อเรียนรู้วิธีการรวมกลุ่ม การทำงานชุมชน ในชุมชนบ้านไร่โน หมู่ที่ 7 ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง

กิจกรรมเรียนรู้ดูงานชุมชนเริ่มต้นเวลา 08.30-9.25 น. ทีมงานโครงการและตัวแทนมอแกนเกาะสุรินทร์เดินทางไปยังอาคารอเนกประสงค์หมู่บ้านไร่โน ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ คุณชนานี้ ได้ให้ข้อมูลชุมชนบ้านไร่โนนี้ เป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการย้ายถิ่นฐานของคนจากต่างถิ่นมาอยู่รวมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ฯลฯ มีความหลากหลายทางศาสนา แต่เดิมคนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีการพบปะพูดคุยกัน เพราะต่างก็ทำงาน แต่ภายหลังจากมีการรวมตัวเพื่อพูดคุยถึงปัญหา ก็เกิดเรื่องอาชีพเสริม ลดรายจ่าย การจัดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในแต่ละวัน เลิกกินเหล้า เล่นไพ่ แต่ประสบปัญหาเรื่องทุนในการจัดการ จึงมีแนวคิดการรวมกลุ่มขึ้นมาเพื่อแสวงหาทางออกเรื่องรายจ่าย เพราะมองว่าหากรวมกลุ่มจะสามารถต่อรองเรื่องการขายผลผลิตที่มีอยู่ได้ดีกว่า เช่น หมากร หากเก็บมาขายเองคนเดียวเป็นกิโลๆ ก็ได้ราคาไม่ดี ฝนตกเยอะก็หาทางแก้ไขโดยใช้พลาสติกคลุม พยายามช่วยกันแก้ไขปัญหา

นอกจากเรื่องรายจ่าย ผลผลิตแล้ว ยังพยายามหาทางออกด้วยอาชีพเสริมที่หลากหลาย ปลูกผักสวนครัวกินเองตามบริเวณบ้าน ทั้งพริก มะนาว มะเขือ ตะไคร้ มีบ่อเลี้ยงปลา หากมีเหลือจึงแบ่งปัน เชื้ออาหารกันเพื่อให้ครัวเรือนมีรายได้เสริม จากนั้นจึงมีภาครัฐเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมศูนย์เกษตร เครื่องอบหมาก ยางพารา ปาล์ม เกิดสหกรณ์ที่มีคนในตำบลนาคาเป็นสมาชิก สามารถจัดสรรระบบการกู้ยืมเงิน มีการตั้งกฎกติกาตนเอง และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจนสามารถผลักดันหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงได้ ทุกคนที่นี่จึงอยู่เหมือนเครือญาติ แม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมก็มีการช่วยพัฒนาหมู่บ้านเดือนละ 2 ครั้ง ปลูกต้นไม้ตกแต่งข้างทางอย่างสวยงาม สองข้างทางไม่มีถังขยะ เพราะใช้วิธีการจัดการแบบฝังกลบในสวน จึงได้รับรางวัลหมู่บ้านเขียวขจีดีเด่นอีกด้วย ที่ผ่านมา อบต.เคยมีแนวคิดโครงการเรื่องถังขยะแต่ได้เสนอให้วางบริเวณอื่นแทน(หลังบ้าน) ให้จัดเฉพาะรถเก็บขยะเข้ามา พื้นที่บ้านไร่โนเป็นเขตรอยต่อระหว่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและหน่วยพิทักษ์ป่า มีชาวบ้านเข้ามาเป็นผู้ช่วยดูแล ถ้าใครบุกรุกป่าหลังสวนใครคนนั้นต้องรับผิดชอบ

ตัวแทนมอแกนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลปัญหาในชุมชนมอแกนเรื่องการจัดการขยะ ส่วนใหญ่เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ คนที่เก็บขยะก็เป็นกลุ่มที่เก็บอยู่ตลอด ขณะที่มีคนที่ยังขยะและไม่สนใจจะช่วยเหลือแก้ปัญหา และยังมีปัญหาเล่นไฟ เมาสู่ราในชุมชน ซึ่งทำให้คนที่ทำงานรู้สึกท้อแท้หมดกำลังใจในการทำงาน คุณชานิจจึงให้กำลังใจกับคนทำงานว่าอย่าเพิ่งท้อแท้ หากทำดีไปเรื่อยๆ สักวันต้องมีคนเห็นความดี ซึ่งบางอย่างต้องอาศัยระยะเวลาให้คนอื่นได้เห็น

ผู้ใหญ่เทิดธรรม รามแก้ว ผู้ใหญ่บ้านไรโน ได้เล่าให้ฟังถึงแนวคิดในการทำงานของหมู่บ้าน บ้านไรโนมีประชากรประมาณ 523 คน เป็นหมู่บ้านที่ทำเกษตร แต่ก่อนเคยทำเกษตรเชิงเดี่ยวปลูกกาแฟ ยางพารา ปาล์ม มังคุด แล้วประสบปัญหาหาราคาผลผลิตต่ำต่ำ ต้นทุนสูง ปุ๋ยและยา ทำให้ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์กรเข้ามาแนะนำเรื่องการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี และค่อยๆ ลดปริมาณการใช้เคมีลง และปลูกผักกินเอง ช้างบ้าน ลดเหล้า เบียร์ บุหรี่ มีเจ้าหน้าที่มาอบรมการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ทำให้รู้ปัญหา ซึ่งพบว่าสามารถลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนได้มาก นอกจากนี้ยังพยายามสร้างการรวมกลุ่ม มีทั้งกลุ่มสตรี กลุ่มเกษตร สหกรณ์ กองทุนมากมาย ต่อกับพ่อค้าคนกลางได้ มีการไปเรียนรู้ดูงานหมู่บ้านอื่น เช่นที่ระยอง ชุมพร ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการจัดการชุมชนแล้วนำแนวคิดต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาปรับและใช้กับชุมชนตนเอง ผู้ใหญ่เทิด

ธรรมชาติมองว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ได้ทุกระดับไม่ว่าจะเป็นคนในเมือง โรงงาน คนที่อาศัยในคอนโดมิเนียม ฯลฯ แต่ต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมตามสภาพหมู่บ้าน เช่น การทำนํ้ายา ชักผ้า นํ้ายาล้างจาน เพื่อเป็นการลดรายจ่ายซึ่งทำให้รายได้เพิ่มขึ้นทันทีเมื่อลดรายจ่ายได้ การปลูกผักกินเอง รอบบ้าน การทำหมวกคลุมยาง กลุ่มเห็ดฟาง ปลูกเห็ดกับทลายปาล์ม ช่วยปรับสภาพดินไปในตัว มีรายได้เฉลี่ย 10,000 บาทต่อครัวเรือนต่อรอบ กลุ่มสัจจะ มีสวัสดิการกับสมาชิก กลุ่มเกษตร ใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก เพิ่มผลผลิต รายได้เพิ่ม

ดร.นฤมล และตัวแทนมอแกนได้แลกเปลี่ยนคำถามถึง วิธีการเริ่มต้นการทำงาน การรวมกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคของบ้านไร่ใน ผู้ใหญ่ได้ให้ข้อมูล แม้จะเป็นคนต่างถิ่นที่มาอยู่อาศัยแต่ชุมชนมีต้นทุนเรื่องผู้นำที่ดี ชาวบ้านไม่แตกแยก เมื่อรวมกลุ่มกันจึงเป็นเรื่องง่ายต่อการจัดการ อีกทั้งผู้นำยังเป็นแกนหลักในการทำงาน ศึกษาความรู้และถ่ายทอด นำไปปรับใช้กับชุมชน ผู้ใหญ่มองว่าการรวมกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์ เริ่มต้นต้องมีแนวคิด แก้ปัญหา คว้าปัญหาเราคืออะไร อีกทั้งบ้านไร่ในมีโครงสร้างหมู่บ้านที่ดี ผู้นำหมู่บ้าน อบต. หาวิธีชักชวนชาวบ้านมารวมกลุ่ม ช่วยกันคิด ใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี กว่าจะเป็นกลุ่มที่เหนียวแน่น มีการพัฒนา กลุ่มอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญผู้นำต้องมีความเสียสละ จึงจะช่วยสมาชิกได้ หมู่บ้านจึงเกิดกลุ่มต่างๆ มากมายทั้ง กลุ่มแม่บ้านเกษตร กลุ่มสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน มีเงินกองทุน เงินสัจจะจากการรวมกลุ่มที่สมาชิกสามารถกู้ยืมไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นเกษตรกรที่ประสบปัญหา มีแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาดตนเอง ลองผิดลองถูกปรับปรุง พัฒนาตนเองสม่ำเสมอ เช่น เรื่องหมวกต้นยางพารา บ้านไร่ในเป็นต้นแบบแรกที่ทำและชุมชนอื่นนำไปใช้ เริ่มแรกเป็นเพียงกระบะโปร่งพลาสติกเปิดปิด ต่อมาพัฒนาเป็นร่มถาวร ส่วนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน ใช้รูปแบบของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ธกส. สำนักงานเกษตร แต่สามารถใช้กระดาดธรรมดาทั่วไปจดบันทึกเองก็ได้ และ นายจ้าว กล้าทะเล เป็นตัวแทนมอแกนมอบของที่ระลึกแด่ผู้ใหญ่เกิดธรรม ภายหลังการพูดคุยแลกเปลี่ยน

09.50-10.50 น. ตัวแทนมอแกนและทีมงานเดินทางไปยังบ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คุณสมเดช ขุนฤทธิ์ เพื่อเรียนรู้เรื่องการพึ่งพาตนเอง คุณสมเดชและภรรยาเป็นตัวอย่างครอบครัวที่พึ่งพาตนเองและลดรายจ่ายในครัวเรือนด้วยการผลิตนํ้าหมักชีวภาพจากผลไม้ พืชผักที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ทำเป็นผลิตภัณฑ์นํ้าส้มสำหรับปรุงรสอาหาร เช่น นํ้าส้มกล้วย นํ้าส้มเงาะ นํ้าส้มมังคุด นํ้าส้มเม็ดกาแฟ เป็นต้น รอบๆ บ้านปลูกพืชผักสวนครัว ทำปุ๋ยอีมสำหรับเป็นปุ๋ยและสารปรับปรุงดินใช้กับต้นไม้ในสวน อีกทั้งยังทำแชมพูสระผม นํ้ายาล้างจาน นํ้ายาซักผ้าใช้เองในครัวเรือน โดยมีการประยุกต์และปรับปรุงสูตรให้เหมาะสมและอ่อนโยน สามารถใช้กับร่างกายได้ทุกส่วนโดยไม่เป็นอันตราย กลุ่มตัวแทนมอแกนให้ความสนใจและแลกเปลี่ยนคำถามถึงวิธีทำผลิตภัณฑ์อย่างง่าย

ไว้ใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย ทั้งคุณสมเดชและภรรยาแนะนำให้ตัวแทนมอแกนรวมกลุ่มเพื่อลองทำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไว้ใช้ในชุมชน จะช่วยแบ่งเบาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและช่วยเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งแรกเริ่มอาจมีคนในชุมชนมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระแต่หากทำให้เขาเห็นผลและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมได้ ไม่นานเขาจะเกิดการยอมรับและทำตาม ปิดท้ายด้วย ดร.นฤมล อรุโณทัยและตัวแทนมอแกนมอบของที่ระลึกแก่ครอบครัวคุณสมเดชและภรรยา

เวลา 11.05-11.30 น. เดินทางไปยังบ้านคุณสุรศักดิ์ ทองปัสโน เพื่อเรียนรู้การปลูกผักสวนครัว การเพาะเห็ดฟางจากทะลายปาล์ม บ้านคุณสุรศักดิ์มีการแบ่งพื้นที่รอบบ้านเป็นสัดส่วนสำหรับการปลูกพืชสวนครัว เช่น พริก ตะไคร้ มะเขือ มะนาว ผักชี มะระขี้นก ฯลฯ ท่อซีเมนต์สำหรับทำปุ๋ยหมัก จากเศษอาหารสดในครัวเรือน มีการเลี้ยงปลาในบ่อโดยสร้างอ่างเล็กๆ รอบบ้าน และหลังบ้านขุดบ่อเพื่อเลี้ยงปลา รอบๆ บ่อปลาเต็มไปด้วยผักสวนครัว อีกด้านของบ้านเป็นเล้าไก่และสวนปาล์ม ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายในบ้านได้เป็นจำนวนมาก ผักเหล่านี้ปลอดสารพิษเพราะปลูกเอง กินเอง ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงถ้าเหลือก็สามารถนำไปแบ่งเพื่อนบ้านหรือขายได้ จากนั้นคุณสุรศักดิ์นำตัวแทนมอแกนเยี่ยมชมแปลงเพาะเห็ดฟางจากทะลายปาล์ม ได้รับความสนใจซักถามแลกเปลี่ยนจากมอแกน แต่มอแกนคิดว่าการเพาะเห็ดยังเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านมอแกน ดังนั้นกลุ่มมอแกนจึงให้ความสำคัญและสนใจเรื่องการปลูกพืชผักสวนครัวมากกว่า และนางสาวจุริย์ กล้าทะเลเป็นตัวแทนมอแกนมอบของที่ระลึกแก่ภรรยาคุณสุรศักดิ์ พร้อมถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

หลังจากนั้น ประมาณ 11.45 น. ตัวแทนมอแกนและทีมงานเดินทางกลับมาสรุปงานที่อาคาร
อเนกประสงค์หมู่บ้านไร่โน การดูงานที่บ้านไร่โนครั้งนี้ ตัวแทนมอแกนที่มาดูงานต่างได้รับความรู้ที่หลากหลาย
เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้โดยการปลูกพืชผักสวนครัว การทำน้ำหมักชีวภาพ น้ำยา
อเนกประสงค์ การรวมกลุ่ม ที่ช่วยเปิดกว้างทางความคิดในการนำไปปรับใช้กับชุมชนตนเอง คุณธานีได้
เชื่อมโยงเรื่องการศึกษาดูงานนั้นเป็นจุดที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย เพราะผู้คนหลากหลายที่ได้มี
โอกาสรู้จัก สร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หากมีสิ่งไหนที่สามารถเริ่มต้นทำได้ในชุมชนตนเองก็ขอให้เริ่มทำได้เลย หาก
เกิดปัญหาหรือข้อสงสัยอยากเรียนรู้เพิ่มเติมก็ให้ติดต่อกับทางอาจารย์เพื่อช่วยประสานงานมายังหมู่บ้านไร่โน
และอยากเห็นว่ามอแกนสามารถทำแล้วประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับบ้านไร่โน คุณจ้าว กล้าทะเล เป็น
ตัวแทนมอแกนมอบของที่ระลึกพร้อมอำลาวิทยากรในหมู่บ้านไร่โนเพื่อเดินทางกลับ

ช่วงเวลา 14.00-15.00 น. เดินทางไปอุทยานแห่งชาติแหลมสน และทำเทียบเรือบางเบน พักผ่อนตาม
อัยาศัย จากนั้นเดินทางกลับมายังเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองนาคาเพื่อประกอบและรับประทานอาหารเย็น
ร่วมกัน และเริ่มกิจกรรมเวลาประมาณ 19.00 น. นายสารคดีมอแกนดูงานครั้งก่อนๆ จากนั้นเป็นกิจกรรม
สนทนาการโดยคุณสิน พร้อมทั้งได้กล่าวแสดงความรู้สึกดีใจที่มอแกนมาจัดกิจกรรมที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
และให้กำลังใจมอแกน ในการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ดูงานไปปรับใช้ในชุมชนมอแกน

ต่อไป จากนั้นคุณนุกุล ได้นำเล่นเกมวาดภาพ โดนให้มอแกนนั่งเป็นคู่ แจกกระดาษ ปากกาเมจิก แล้วให้แต่ละฝ่ายนั่งมองหน้าเพื่อนคู่ของตนแล้ววาดรูปหน้าโดยไม่ยกปากกาเมจิกขึ้นจากกระดาษ จะได้รูปหน้าคู่ของตนเองตามแบบต่างๆ สร้างเสียงหัวเราะและความสนุกสนานให้กับกลุ่มมอแกนเป็นอย่างมาก พร้อมกันนี้คุณนุกุลได้กล่าวปิดท้ายด้วยการฝากข้อคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า โดยได้นำปิ่นยาว 2 กระบอกซึ่งเป็นของชาวบ้านที่ใช้ล่าสัตว์ คุณนุกุลเล่าเรื่องการยิงกระต๊อตัวสุดท้ายจากปิ่นยาวสองกระบอกซึ่งทำขึ้นมาเองนี้ แต่เนื่องจากกระต๊อเป็นสัตว์ใหญ่ไม่ล้มตายง่ายๆ ชาวบ้านคนนั้นมีความพยายามติดตามฆ่ากระต๊อตัวนี้ไปถึงบนเขาเพื่อจะเอาเขามาตากแห้งที่บ้าน กระต๊อที่ได้รับบาดเจ็บจากครั้งแรกแอบซ่อนอยู่ข้างพุ่มไม้และออกมาขวิดคนยิงจนถูกแทงตายกับเขากระต๊อ ก่อนกระต๊อจะตายตามไป สุดท้ายเรื่องนี้สอนถึงกรรมกฏเกี่ยวกัน ทำร้ายผู้อื่นย่อมเกิดภัยถึงตัว ภายหลังเจ้าหน้าที่เข้าไปเก็บซากกระต๊อ มีน้ำหนักมากกว่า 1,000 กิโลกรัม และนำปิ่น 2 กระบอกนี้มามอบให้กับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภายหลัง ดร.นฤมล อรุโณทัยนำตัวแทนมอแกนคุณจ้าว กล้าทะเล คุณต๋อง กล้าทะเล กล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึกให้กับวิทยากร และสิ้นสุดกิจกรรมประมาณ 20.00 น.

● วันอังคารที่ 13 มีนาคม พ.ศ.2555

กิจกรรมเรียนรู้ดูงาน บ้านทุ่งดาบ อ.เกาะพะธอง จ.พังงา กิจกรรมนี้สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวมอแกนและมอแกลน การเรียนรู้เรื่องการพึ่งตนเอง การรวมกลุ่ม การทำงานเพื่อชุมชน

ตัวแทนมอแกลนชุมชนทุ่งดาบ ป้าเชียบ พี่ลัม พี่น้อย พี่ยา ให้การต้อนรับกลุ่มมอแกนที่มาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ชุมชนบ้านทุ่งดาบเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ ตั้งอยู่บนพื้นที่เกาะพะธอง ประชากรประมาณ 20 ครัวเรือน มีทั้งคนไทยและมอแกลนอาศัยรวมกัน แต่มักตั้งบ้านเรือนแบบห่างๆ กัน การเดินทางมายังบ้านทุ่งดาบ ต้องเดินทางโดยเรือจากท่าเทียบเรือบ้านทุ่งละอองข้ามมายังท่าเทียบเรือบ้านทุ่งดาบ จากนั้นต่อรถเข้าหมู่บ้านอีกประมาณ 2 กิโลเมตร พี่ยาเป็นตัวแทนเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ภายหลังสึนามิ ซึ่งทำให้โรงเรียนบ้านทุ่งดาบต้องถูกยุบรวมเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนท่าปะะไย้อย ก่อนหน้า

นี้ชาวบ้านพยายามช่วยกันรวบรวมเงินเพื่อช่วยเหลือทางโรงเรียนเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น จัดเวรแม่บ้านมาช่วยจัดทำอาหารกลางวันแก่เด็ก ช่วยเรื่องอุปกรณ์ แก๊สหุงต้ม จัดหาทุน ผลิตเวรกันสอนหนังสือเด็ก จัดกิจกรรมวันเด็กให้กับทางโรงเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครู แต่สุดท้ายโรงเรียนก็ถูกปิดตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2554 ทำให้เด็กต้องไปเรียนที่ท่าแป๊ะไย้อย เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ครอบครัวลำบาก ไม่อยากส่งลูกหลานขึ้นไปเรียนไกลบ้านแต่ก็ต้องยอม เพราะไม่เช่นนั้นเด็กจะไม่ได้เรียนหนังสือ

ป้าเจียบ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้านทุ่งดาบ เล่าให้กลุ่มมอแกนฟังถึงเรื่องราวของมอแกนที่บ้านทุ่งดาบว่า มอแกนอยู่อาศัยที่นี่มานานแล้ว ตั้งแต่สมัยทวดจิ บ้าปดำ บ้าปกลบ นับถือพ่อดาทินกอง พ่อดาโต๊ะแหลม พ่อดาขุนเล พ่อดาโต๊ะดำ แต่ก่อนอยู่กันเฉพาะกลุ่มมอแกนเอง ไม่มีคนภายนอกเข้ามาปะปน แต่เมื่อคนไทยเข้ามาในพื้นที่ก็มักขยับขยายที่ทางและไล่ให้มอแกนไปอยู่ที่อื่น มอแกนเป็นกลุ่มที่รักความสงบ ไม่ค่อยมีเรื่องราวกับใคร หากอยู่ที่ไหนแล้วไม่สบายใจ จะพากันยกครัวนั่งเรือโยกย้ายไปอยู่ตามเกาะอื่นๆ อาชีพของมอแกนเริ่มแรก คือ การทำมุดักปลาจากไม้ไผ่ ปลาที่เข้ามาในมุกก็จะเอาเฉพาะปลาดัวใหญ่เท่านั้น ถ้าเป็นปลาดูเล็ก จะปล่อยกลับทะเล มีการตกเบ็ด ทำเบ็ดราวตกปลาและหาหอยตามป่าโกงกาง สมัยก่อนไม่มีน้ำแข็ง

เมื่อได้ปลามากก็จะมีมัดด้วยเชือกหวายและยาง ในเรือจะมีหม้อข้าวหม้อแกงและข้าวของเครื่องใช้ ค่าไหนกันนอนที่นั่น

เรือของมอแกนเป็นเรือขุด ไม่กระดาน หรือเรือมอด ซึ่งต่างจากเรือมอแกน เรือของมอแกนเป็นเรือไม้ระกำ มีงมรอยหยักที่หัวและท้ายเรือ มอแกนมาจากหลายที่ เช่น จาเดียก ดุง ละบี หนาวี หนาม้าย มีอาชีพดำปลิง ดำหอย เก็บรังนก แต่เมื่อพื้นที่เป็นเขตอุทยานทำให้ทำมาหากินลำบาก การเดินทางไปมาถูกจำกัด มอแกนบ้านทุ่งดาบเองก็ประสบปัญหาที่ดินทำกินกับอุทยานเช่นกัน แต่คนที่นี้พยายามรวมตัวและต่อต้านการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนจากคนภายนอก เพราะเห็นความสำคัญของป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและความอุดมสมบูรณ์ ช่วยกันสังเกตความเคลื่อนไหว สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

พี่น้อง พี่ยาและพี่ส้มได้ให้ข้อคิดเห็นและการใช้ชีวิตที่แสดงถึงความสามัคคี ความขยันทำงาน การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน และการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านจนประสบความสำเร็จ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาคส่วนใด พื้นฐานของความสำเร็จเกิดจากความเสียสละ ความเป็นผู้นำในวิกฤตของคนเพียงไม่กี่คนในหมู่บ้าน แต่สามารถช่วยเหลือ ทำงานและประคับประคองให้หมู่บ้านผ่านพ้นเรื่องราวเลวร้ายต่างๆ ได้ แม้จะมีปัญหาอุปสรรคจากความคิดหรือการตัดสินใจของคนบางคนในหมู่บ้านบ้าง แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็สามารถพิสูจน์ตนเองให้เป็นที่ยอมรับได้ พี่ยาเล่าให้ฟังว่าหลังสิ้นปี มีคนมาสอนทำระบบบัญชี ทำให้ชาวบ้านมีเงินเหลือเก็บจากที่เคยใช้จ่ายแบบไม่วางแผน ทุกคนหนุ่มสาววัยทำงาน วัยรุ่น ต่างขยันทำงาน ปลูกมะพร้าว กากหี หาสัตว์ทะเลตามป่าโกงกาง ไม่มีเรื่องคนกินเหล้า สูบบุหรี่ เล่นไฟ พี่ยามองว่าเป็นเรื่องของระบบคิด และพูดเปรียบเทียบกับกลุ่มมอแกนฟังว่า “หากนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านแล้วเห็นคนนั่งเล่นไฟ กินเหล้า ก็ไม่มีใครอยากเข้ามาเที่ยว อยากช่วยเหลือ รู้สึกอับอายขายหน้าแทน เก็บขยะหน้าหาดเป็นงานที่น่าภาคภูมิใจมากกว่า” การกินเหล้าทำให้เสียสุขภาพ เสียงาน ข้าวของเสียหาย หากนำเงินที่กินเหล้าไปซื้อข้าว อาหาร ทุกคนในครอบครัวก็ได้อิ่ม แต่ถ้ากินเหล้าทุกคนในครอบครัวก็ต้องอดไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้นการใช้จ่ายเงินต้องใช้อย่างประหยัด รู้คุณค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คนที่บ้านทุ่งดาบจึงต้องขยันขันแข็งทำงาน ใน 1 ปีจะมีงานสนุกสนานรื่นเริงอย่างเต็มที่เพียงวันสงท่ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่เพียงวันเดียวเท่านั้น ชาวบ้านจะร่วมกันลงขันเก็บเงิน 100 บาทต่อหลังเพื่อจัดงานสังสรรค์ ช่วยกันทำกับข้าว เรือปู เรือหมึกช่วยเรื่องอาหาร เครื่องดื่ม เวลาสนุกสนานก็เต็มที่แต่เมื่อถึงเช้าวันใหม่ก็ทำงานกันตามปกติ กลุ่มมอแกนและป่าเขียบ พี่น้อย พี่ยา พี่ส้มยังได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องบัตรและสัญชาติที่ยังมีปัญหาติดขัดในการออกบัตรประชาชนรับรอง แชน กรณีพยานบุคคลตอนเกิดเสียชีวิตแล้ว ปัญหาการติดต่อกับทางราชการ ซึ่งดำเนินการกันมานานกว่า 10 ปีแล้ว พี่น้อยให้คำแนะนำมอแกนหลายอย่างเกี่ยวกับการปรับตัว

“อย่าให้เขาดูถูกเราว่าเป็นคนด้อยต่ำ ต้องทำให้เขายอมรับ อะไรที่เขามองเราไม่ดี เราก็เอามาปรับปรุงให้ดี ใครว่าสกปรกก็ทำให้สะอาด” รวมถึงได้ให้คำแนะนำด้านอาชีพและการรวมกลุ่มสหกรณ์ เช่น สหกรณ์ข้าวสาร ถ้ารวมเงินกันซื้อข้าว จะได้ราคาที่ถูกกว่า รวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ขายของแล้วนำรายได้มาแบ่งให้กับทุกคน เช่น สถานเตยเป็นปลา กระปุกออมสิน โมบาย ฯลฯ ถ้าต่างคนต่างทำขายแต่ละบ้าน บ้านที่ขายไม่ได้จะรู้สึกท้อแท้หมดกำลังใจ แต่ถ้ารวมกลุ่มขาย ทำให้ทุกคนมีกำลังใจทำงาน เพราะขายของได้ การมาพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการดูงานครั้งนี้ ทำให้กลุ่มมอแกนได้เรียนรู้ ได้แนวคิดที่เป็นประโยชน์มากมายมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของตนเอง หลังจากรับประทานอาหารกลางวันที่จัดเตรียมมาแล้ว พี่น้อย พี่ยาได้พูดให้กำลังใจกลุ่มมอแกน ว่าให้ทำงานด้วยความตั้งใจ เสียสละ ไม่ต้องหวังค่าตอบแทน เพราะคิดว่าทำเพื่อชุมชนตนเอง มอบของที่ระลึกกับชุมชนแล้ว เวลาประมาณ 13.00 น.จึงเดินทางกลับมายังหมู่บ้านชัยพัฒนา-กาชาดไทยเป็นอันสิ้นสุดกิจกรรมศึกษาดูงานในครั้งนี้
